

Maria Cristina STERIE

**Practicile comerciale neloiale
în domeniul agroalimentar**

Colecția
Per aspera ad astra

**Editura ASE
București
2025**

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Copyright © 2025, Editura ASE

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

Editura ASE

Piața Romană nr. 6, sector 1, București, România

cod 010374

www.ase.ro

www.editura.ase.ro

editura@ase.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STERIE, MARIA CRISTINA

Practicile comerciale neloiale în domeniul agroalimentar /

Maria Cristina Sterie. - București : Editura ASE, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-606-34-0591-4

631

339

Coperta: Maria Cristina Sterie

Editura ASE

Tehnoredactor: Ruxandra Argatu

Redactor: Luiza Constantinescu

Autorii noștri își asumă întreaga responsabilitate pentru ideile exprimate, corectitudinea științifică, originalitatea materialului și sursele bibliografice menționate.

Cuprins

Introducere	7
--------------------------	----------

Capitolul 1

Aspecte teoretice, legislative și cercetări actuale privind practicile

comerciale neloiale	11
1.1. Lanțul agroalimentar: componente și funcționare	11
1.2. Evoluția practicilor comerciale neloiale	15
1.3. Reglementări legislative privind practicile neloiale în domeniul agroalimentar	18
1.4. Revizuirea literaturii și cercetărilor actuale privind practicile comerciale neloiale	24
1.4.1. Revizuirea rezultatelor cercetărilor anterioare privind practicile comerciale neloiale	24
1.4.2. Studii bibliometrice privind practicile comerciale neloiale în domeniul agroalimentar	29
1.4.3. Rezultatele și discuțiile referitoare la abordarea sistematică a literaturii	31

Capitolul 2

Analiza practicilor comerciale neloiale în Uniunea Europeană,

în domeniul agroalimentar	50
2.1. Prezentarea metodologiei aplicate în sondajele UE	50
2.2. Rezultatele sondajelor realizate de UE și analiza comparativă a acestora	53
2.3. Identificarea factorilor care influențează prevalența practicilor comerciale neloiale	60
2.4. Rezultate referitoare la comunicarea practicilor comerciale neloiale către autoritățile competente	73

Capitolul 3

Analiza sistemului agroalimentar în România **77** |

3.1. Analiza sectorului agricol	77
3.2. Consumul de produse agroalimentare în România	87
3.3. Analiza comerțului cu produse agroalimentare	91
3.3.1. Analiza comerțului intern cu produse agroalimentare	91
3.3.2. Analiza comerțului extern cu produse agroalimentare	96

Capitolul 4

Cercetări de marketing privind percepțiile fermierilor români

asupra practicilor comerciale neloiale	102
4.1. Obiectivele și relevanța cercetării	102
4.2. Descrierea eșantionului și metodologia utilizată	103
4.2.1. Colectarea datelor	103
4.2.2. Descrierea eșantionului	104
4.3. Prezentarea rezultatelor cercetării	109
4.3.1. Nivelul de conștientizare a practicilor neloiale	109
4.3.2. Opinii și experiențe legate de practicile comerciale neloiale	116
4.3.3. Evaluarea soluțiilor	123
4.4. Analiza statistică a datelor și validarea ipotezelor	130
4.5. Concluziile cercetării	155

Capitolul 5

Estimarea efectelor practicilor comerciale neloiale

asupra lanțului agroalimentar	158
5.1. Premisele estimării efectelor practicilor comerciale neloiale asupra lanțului agroalimentar	158
5.2. Estimarea impactului practicilor comerciale neloiale asupra producătorilor	160
5.3. Estimarea impactului practicilor comerciale neloiale asupra consumatorilor	173

Concluzii și propuneri	181
-------------------------------------	------------

Referințe bibliografice	193
--------------------------------------	------------

Anexe	203
--------------------	------------

Lista abrevierilor și acronimelor	210
--	------------

Lista tabelelor	211
------------------------------	------------

Lista figurilor	215
------------------------------	------------

Lista anexelor	220
-----------------------------	------------

Introducere

Lucrarea de față reprezintă teza mea de doctorat, intitulată „Cercetări privind practicile comerciale neloiale în domeniul agroalimentar în România”, coordonator științific prof. univ. dr. Raluca Andreea Ion, susținută public la Academia de Studii Economice din București, la data de 18 septembrie 2024.

În contextul globalizării și al integrării piețelor, sectorul agroalimentar a devenit un pilon esențial pentru economiile naționale, asigurând securitatea alimentară și contribuind semnificativ la PIB-ul multor țări. Totuși, în spatele acestor valori economice promițătoare se ascunde o realitate complexă, marcată de existența unor practici comerciale neloiale care afectează profund echilibrul și eficiența lanțului agroalimentar (Neuwirth, 2015). Aceste practici, definite adesea prin abuz de putere de piață, contracte inechitabile și termeni de plată disproporționați, au un impact deosebit de sever asupra verigilor primare din lanțul de aprovizionare, adică asupra fermierilor și producătorilor primari.

Stadiul actual al cercetării

Practicile comerciale neloiale se manifestă printr-o varietate de comportamente care exploatează asimetriile de putere și informație dintre actorii lanțului de aprovizionare (Cooper & Shepherd, 2016). De exemplu, impunerea unor condiții contractuale inechitabile, întârzierea plăților, modificarea unilaterală a termenilor contractuali și impunerea unor costuri suplimentare nejustificate sunt doar câteva dintre tacticile utilizate de anumiți actori din lanțul de aprovizionare pentru a-și maximiza profiturile pe seama verigilor mai slabe (Ashta & Mersland, 2013). Aceste practici nu doar că subminează stabilitatea economică și viabilitatea producătorilor primari, dar creează și disfuncționalități pe întregul lanț de aprovizionare, afectând, în final, consumatorii și economia, în ansamblul său (Schebesta et al., 2020).

Impactul acestora asupra verigilor primare din lanțul agroalimentar este deosebit de grav, având în vedere vulnerabilitatea acestora la fluctuațiile pieței și la schimbările de reglementare. Fermierii, de exemplu, sunt adesea forțați să accepte termeni comerciali dezavantajoși din cauza dependenței lor de un număr limitat de cumpărători mari, ceea ce le limitează capacitatea de a negocia condiții mai echitabile (Russo et al., 2023). Această situație poate duce la scăderea veniturilor, la diminuarea capacității de investiții în tehnologii și practici agricole sustenabile și, în cazuri extreme, la falimentul fermelor, iar, pe termen lung, aceste efecte negative contribuie la degradarea structurii rurale și la accentuarea disparităților economice regionale (Hancke, 2009).

Fenomenul practicilor comerciale neloiale nu este unul nou, fiind asociat de-a lungul timpului cu domeniul afacerilor și al economiei, urmând să apară în domeniul tehnologiei, serviciilor și chiar în sectorul agricol.

În Uniunea Europeană, discuțiile referitoare la practicile comerciale neloiale au început în 2009, însoțite de mai multe comunicări pe această temă. În 2013 a avut loc o consultare publică privind întrebările formulate într-un document elaborat de Uniunea Europeană. În septembrie 2016 a fost publicat un raport de apel către Comisia Europeană și statele membre, solicitându-se măsuri imediate pentru prevenirea practicilor comerciale neloiale.

Uniunea Europeană a creat Directiva (UE) 2019/633 pentru a aborda problema practicilor comerciale neloiale între întreprinderi în lanțul de aprovizionare agricol și alimentar. Scopul acestei directive este de a contracara dezechilibrele semnificative de putere de negociere dintre furnizori și cumpărătorii de produse agricole și alimentare, care pot duce la practici comerciale neloiale. În România, directiva urmează să fie transpusă prin Legea privind practicile comerciale neloiale între întreprinderi în lanțul de aprovizionare agricol și alimentar.

Lucrarea de față aduce elemente de originalitate precum:

- analiza bibliometrică;
- realizarea unei anchete pe bază de chestionar;
- realizarea testelor statistice pentru testarea ipotezelor;
- realizarea a trei indicatori compoziți;
- estimarea impactului practicilor comerciale neloiale asupra consumatorilor prin analiza prezenței produselor autohtone în magazinele de vânzare cu amănuntul.

Relevanța temei abordate în această cercetare rezidă în importanța crucială a sectorului agroalimentar pentru economia globală și pentru bunăstarea populației. Practicile comerciale neloiale reprezintă o amenințare serioasă pentru stabilitatea și viabilitatea fermierilor și producătorilor primari, care constituie verigile fundamentale ale lanțului de aprovizionare. În condițiile în care agricultura rămâne un sector vital pentru asigurarea securității alimentare și pentru dezvoltarea economică rurală, înțelegerea și combaterea acestor practici devine esențială.

Scopul cercetării întreprinse constă în explorarea în profunzime a dinamicii practicilor comerciale neloiale în sectorul agroalimentar și în dimensionarea efectelor acestora asupra verigilor primare din lanțul de aprovizionare.

Obiectivele principale ale cercetării includ: identificarea situației actuale a practicilor comerciale la nivelul țărilor UE, identificarea celor mai răspândite practici comerciale identificate la nivelul țărilor membre UE, determinarea motivelor care stau la baza comunicării practicilor comerciale neloiale identificate de către

furnizori în relația cu cumpărătorii, stabilirea modului în care a evoluat situația furnizorilor din perspectiva practicilor comerciale neloiale odată cu propagarea directivei în rândul țărilor membre, investigarea și înțelegerea amplorii și naturii practicilor comerciale neloiale la care sunt supuși fermierii români, impactul acestor practici asupra sustenabilității și viabilității afacerilor lor agricole, precum și estimarea impactului practicilor comerciale neloiale asupra lanțului agroalimentar în țările Uniunii Europene.

Întrebarea cercetării este „Există practici comerciale neloiale în sistemul agroalimentar în România?”. Cercetarea pornește de la premisa că există, din păcate, practici comerciale neloiale, așa cum arată anchetele realizate de Comisia Europeană, prezentate în capitolul 2, intitulat „Analiza practicilor comerciale neloiale în Uniunea Europeană, în domeniul agroalimentar”, iar impactul acestora asupra verigilor primare ale lanțului agroalimentar, fermierii, presupunem că este unul negativ.

Metodologia cercetării

Pentru a răspunde la întrebarea cercetării și a verifica ipotezele, s-a folosit instrumentarul metodologic specific economiei. În prima parte a tezei a fost utilizată analiza documentară ca metodă calitativă pentru a extrage și interpreta informații din surse existente, cum ar fi articole științifice, rapoarte, legi, reglementări și alte documente relevante cu rolul identificării temelor, modelelor și conceptelor necesare pentru înțelegerea aprofundată a subiectului de cercetare. Ulterior, a fost realizat un sondaj în rândul fermierilor din România, având drept instrument utilizat chestionarul, aplicat pe un eșantion de 233 de respondenți, pentru a investiga și a înțelege amploarea și natura practicilor comerciale neloiale la care sunt supuși fermierii români, precum și impactul acestor practici asupra sustenabilității și viabilității afacerilor lor agricole.

Ipotezele care au stat la baza cercetării întreprinse au constatat în demonstrarea unor relații semnificative:

- între vârsta fermierilor, nivelul de educație, dimensiunea economică a fermei, profilul acesteia și modul de comercializare a produselor, pe de o parte, și experimentarea practicilor comerciale neloiale, pe de altă parte;
- între vârsta fermierilor, nivelul de educație, dimensiunea economică a fermei, profilul acesteia și modul de comercializare a produselor, pe de o parte, și percepțiile fermierilor asupra modului în care îi afectează practicile comerciale neloiale, pe de altă parte;
- între vârsta fermierilor, nivelul de educație, dimensiunea economică a fermei, profilul acesteia și modul de comercializare a produselor, pe de o parte, și frecvența de apariție a practicilor comerciale neloiale, pe de altă parte;

- între vârsta fermierilor, nivelul de educație, dimensiunea economică a fermei și profilul acesteia și modul de comercializare a produselor, pe de o parte, și opiniile fermierilor privind practicile comerciale neloiale, pe de altă parte;

- între vârsta fermierilor, nivelul de educație, dimensiunea economică a fermei și profilul acesteia și modul de comercializare a produselor, pe de o parte, și percepțiile fermierilor privind soluțiile de prevenire a practicilor comerciale neloiale, pe de altă parte.

Lucrarea este structurată în cinci capitole, legate logic între ele. În primul capitol, „Aspecte teoretice, legislative și cercetări actuale privind practicile comerciale neloiale”, sunt definite conceptele privind practicile comerciale neloiale, lanțul alimentară împreună cu componentele și modul de funcționare. De asemenea, este prezentată evoluția acestui concept, inclusiv reglementările legislative relevante, și este realizată o revizuire a literaturii și cercetărilor actuale, utilizând o analiză bibliometrică și o abordare sistematică a literaturii.

În capitolul 2, intitulat „Analiza practicilor comerciale neloiale în Uniunea Europeană, în domeniul agroalimentar”, sunt prezentate și analizate comparativ principalele rezultate ale sondajelor realizate de Comisia Europeană cu privire la eficiența aplicării măsurilor Directivei (UE) 633/2019 privind practicile comerciale neloiale.

În capitolul 3, „Analiza sistemului agroalimentar în România”, a fost realizată o analiză detaliată a sectorului agricol, consumul cu produse agroalimentare și analiza comerțului intern și extern cu produse agroalimentare.

Capitolul 4, intitulat „Cercetări de marketing privind percepțiile fermierilor români asupra practicilor comerciale neloiale”, prezintă rezultatele unei anchete ce a avut ca scop explorarea și înțelegerea naturii practicilor comerciale neloiale care afectează fermierii români, precum și evaluarea influenței acestor practici asupra sustenabilității și viabilității activităților lor agricole.

La final, capitolul 5, intitulat „Estimarea efectelor practicilor comerciale neloiale asupra lanțului agroalimentar”, estimează impactul practicilor comerciale neloiale atât asupra fermierilor, cât și asupra consumatorilor. În cadrul acestui capitol au fost elaborați trei indicatori compoziți, pentru a evalua riscul apariției practicilor comerciale neloiale. De asemenea, a fost realizată o analiză comparativă a disponibilității produselor autohtone la raft pentru a putea evidenția diferențele între origine și diversitatea produselor.